

en toen met dit spreken Gods het licht er was.
Doch 't bleef in de Schepping een gestadig op en neder gaan.

Zoo toch was in de Schepping de natuur aangelegd, dat de dag na 't eenmaal terug ging in het donker van den nacht, en dat op den morgen de avond volgde. Meer nog, er bleef in de natuur een gestadige wisseling. Nu eens heerste het licht over de duisternis, met korten nacht en langen dag, en dan weer in 't donker van de winterdagen scheen 't, of 't al op nacht was aangelegd, en alsof 't licht 's nachts ettelijke uren van de duisternis wonen kon. Zelfs in jaargetijden zette die wisselende kentering van 't licht en de duisternis zich vast. En 't werd alsoo de winter die, tegen den keer van heel 't jaar, ons 't oogblik bracht, dat het was of alle licht onderging en dat toch juist daarmee de ure daagde, waarin het licht 't weer van de duisternis won. En allengs de duisternis weer onder de macht van het licht bevangen werd. Juist in dat getij is nu historisch ons Kerstfeest opgekomen, en hierna in verband is 't, dat Johannes ons betuigen komt, hoe de geboorte van het heilige Kindeke te Bethlehem het eerste uitschijnen was van het hooger Licht in de duisternis dezer aarde.

Dit nu was het overdragen van hetgeen zich gelde in de natuur op wat de werking is in het Geestelike. De natuur is de werking van het Geestelike. Het Geestelike en het Natuurlike zijn niet twee aparte Scheppingen, die straks knusmatig bij elkaar werden gevoegd. Veelmeer maken beiden samen één geheel uit. Eerst in den mensch daagde de volheid der Schepping, naar natuur en naar geest beide, en al werd de creatie het eerst in het lichaam uitgebracht, om eerst daarna het geestelike creatuur van de ziel te laten volgen, toch was eerst in den mensch die natuur en geest beide in het licht, de rijkdom der Schepping voltooid.

En juist zoals zich dit verband en deze samenhang van natuur en geest in den oorspronkelijken mensch afspeelde, juist zoo spreekt beider verband ons toe in ons Kerstfeest, en in de geboorte van het Kindeke van Bethlehem. Niet de Zone Gods is eerst met den Jubel van Bethlehem geboren. De Zone Gods, het Woord waaraan de Schepping van alle ding hing, was eeuwig, eer nog eenig creatuur geschapen was. Maar wat bij Bethlehem eerst intrad, was het zich zoo vereenzelvigen met onze menselijke creatuur, dat de Zone Gods als oorzak één, in ons vleesch en bloed inging, en een zielsaamheid des menschen aannam, om als Zoon des menschen onder ons menschen te verkeeren, en straks de zaligen die God overkoren had, in het heilige kinschap Gods te doen opbloeien. Geestelike was het kind des menschen verdunderd. Het licht dat God eens in hem schijp, was door de zonde in duisternis verkeerd. En nu is dit 't zalige van Bethlehem, dat hier de Zoon des menschen verschijnt, in wien 't donkere onderging, en de duisternis zich in licht omzette, om zich aan ons aan te sluiten, het menscheleke in zich op te nemen, en uit zichzelf 't licht in onze duisternis te doen instalen.

Dit was geen tooverachtige omzetting als met één slag of stoot van al 't donker menscheleke in eigen lichtglans. Wat in Bethlehem tot ons kwam, en uit Bethlehem de wereld inging, riep een historisch proces van nu reeds twintig eeuwen, in 't leven.

De Zoon des menschen ging de wereld der menschenkinderen in, en sloot zich, en naar het vleesch en naar den geest, aan ons menscheleke geslacht aan, maar zoó dat eerst van persoon tot persoon, van mensch tot mensch, het hooge en heilige uit den Christus in de ten leven geroepen creaturen zou overgaan.

Dit kan ook onmiddellijk zich volendoen, en er zijn er onder de pasgeborenen, die aandoens na de geboorte, het zinnelijk oog voor eeuwig sluiten, om, zonder ooit de wereld gekend te hebben, naar het Vaderhuis over te gaan. Doch dit valt buiten de werking van de scheppingen het Rijk Gods en het Rijk van Satan, die immers de historie haar loop doet volendoen. Bethlehem zou eerst in de Kerk van Christus zijn volle betekenis openbaren. En het is hierdoor dat de strijd van het licht tegen de duisternis is opgetreden, niet in het enkele individu maar in het machtig wereldgeheel, om juist in dat allesomvattende geheel der Schepping de werking tusschen het licht en de duisternis tot beslissing te brengen, en zulks eenzijdig door wat de Christus als het van God ons toegesonden licht in deze wereld volendoen zou, om de duisternis der zonde ten onder te sterven, de volkomen scheiding tusschen het licht en de duisternis te volendoen, en aldus uit Bethlehem de alles beslissende, scheiding te doen opkomen, die al wat aanzijn had, in tweeën splitst, eenzijdig het licht des Geestes zou doen schitteren in wat het Koningschap Gods vereeuwigd mocht, en anderzijds daartegenover al wat in de zonde volbarde, in de weening en in de knersing der tanden zou doen ondergaan.

Tweeerlei verloop in het creatuurlijke staat hier alsoo tegenover elkander.

Deuk ge u dit verloop zonder Kerstmis en zonder Bethlehem, dan zou het licht, dat 't God belijde had bij de Schepping van onze menschenwereld te ontsien, als gevolg van den val in steeds dieper donkerheid zijn ondergaan. De eerst opgloriende dag zou alsdien in stikdonkeren nacht zijn ondergaan. De morgen zou in den avond zijn verkeerd, zonder dat ten slotte ooit weer een lichtende morgen den ondergang van het licht vervangen had.

Doch dit nu juist is het heilige van Bethlehem, en het zalige van den Kerstjubil, dat er door het heilige Kindeke dat ons geschonken werd, een breuke in de verduistering door de zonde kwam, dat door die breuke een Goddelijke lichtstraal in onze gevallen wereld indrong, en dat het die lichtstraal die in Christus tot ons vaderde, is geweest, die in 't hart van Gods kinderen alle hooger leven deed ontsluiten, en hun hier op aarde reeds den glans en de glorie van het Vaderhuis daarboven doet tegenstralen. Eerst de volle lichtglans in het Paradijs. Toen in dat Paradijs door den zondeval de verdorvenheid en verduistering. Daarop in die verduistering een te deele naglans van des schittering in de Gemeene gratie. En zoo eerst de voorbereiding van Bethlehem, straks onmiddellijk door den glans van het Engelenheer.

Zoo drong dan het licht, dat nimmer verduistert zou, met Maria's Kindeke in ons verstoord menscheleke leven in. En in dat verstoord menscheleke leven glans nu van uit den Christus het eeuwige licht ons toe, steeds uiteenwerpend dat straks voor eeuwig verloren gaat, en wat eens voor eeuwig gezaligd wordt. Al wat in

Jezus leeft en als aan hem kleef, wandelend op den weg naar het Vaderhuis, en al wie Jezus verwerpt reeds als kind de duisternis en den dood tegenovergaande, die geen verwisseling in het aanzijn ooit meer kennen zal.

Dr. A. K.

Amsterdam, 21 December 1917.

Ons heilig Kerstfeest, dat de volgende week gevierd zal worden, wekt in elk menscheleke hart, dat naar den vrede dorst, te dieper ontroering, omdat te midden van het schrikkelijk oorlogsgeweld, dat door de heerschzucht der Vorsten ontkeend werd, het Kerstfeest ons weer spreken komt van het Koningskindeke in Bethlehem geboren, bij welks komst de engelen het *Vrede op aarde, in de menschen en welbehooren* hebben gezongen.

En niet alleen, dat in dezen Engelenzang in Efrata's velden van den vrede, door dit Kindeke te brengen, gesproken wordt, maar heel de Oud-Testamentische profetie teekende het beeld van den Messias die komen zou, als van den Vredesvorst. Als David in den Koningspsalm de heerlijkheid verkondigt van het rijk van zijn Zoon, die eens zijn troon beklimmen zal, voorziet hij, dat in zijne dagen de bergen den volke *vrede* zullen dragen en de rechtvaardigen zullen bloeien, daar er veelheid van vrede wezen zal (Ps. 72 : 3, 7). Jesaja noemt den naam van het Kind, dat ons zal gegeven worden: Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, *Vredesvorst*, omdat der grootheid zijner heerschappij en des vredes geen einde wezen zal (Jes. 9 : 5, 6). Ook Micha getuigt van dezen Koning, die komen zal: en Hij zal *vrede* zijn (Mich. 5 : 4). En nog duidelijker spreekt Zacharia dit vredeskenmerk van den Messias uit, wanneer hij Jerusaleem oproept om te juichen, omdat haar Koning komt, rechtvaardig en een Heiland, rijdende niet op het fiere strijdros, maar op het veulen eener ezelin, en voorspelt, dat Hij de strijdwagens en de oorlogspaarren en den strijdhoop uit Israël uitrociert zal en den Heidenen *vrede* zal spreken (Zach. 9 : 9, 10). En geheel in aansluiting aan deze Oud-Testamentische profetie dankt Zacharias, de vader van Johannes den Dooper, als de Heraut en Voorlooper van den Messias geboren is, dat God door innerlijke barmhartigheid bewogen zijn volk bezocht heeft met den Opgang uit de hoogte, om een licht te doen schijnen dengenen, die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods en onze voeten te richten op het *pad des vredes* (Luk. 1 : 78, 79). En wie ook in onze dagen weer gezien heeft, schrikkelijker dan ooit te voren, wat bange duisternis het oorlogsgeweld over de aarde heeft gebracht, en wat donkere schaduw des doods daardoor over de volkeren is gespreid, voelt niet, hoe heerlijk het is, als de Zon weer opgaat in wondere pracht, de slagschaduw van den nacht verdrijft en op het *pad des vredes* onze voeten wenkt.

Dat de vrede op aarde, die dit Kindeke van Bethlehem ons brengen komt, in de eerste plaats in geestelijken zin is bedoeld als *vrede met God*, spreekt wel vanzelf en behoeft wel nauwelijks herinnerd te worden. Als de Christus vóór zijn sterven zegt: *Mijnen vrede geef ik u; niet gelijkijds de wereld hem geeft, geef ik hem u; uw hart worde niet ontroerd en zijt niet versnaagd* (Joh. 14 : 27) dan weet ieder wel, dat hier niet de vrede onder de volkeren, maar de innerlijke vrede in het hart van Gods kind is bedoeld. En evenzoo mag nooit vergeten worden, dat naast dit beeld van den Vredesvorst, de Messias ons ook geteekend wordt als de sterke Held, de Leeuw uit Juda's stam, het Zaad der vrouw, dat den kop der slang verbrijzelen zal, en dat Christus zelf heeft gezegd, dat Hij gekomen was om op aarde niet den vrede te brengen, maar het zwaard. (Matth. 10 : 34). Maar die strijd, waartoe Christus ons oproept en waarin Hij zelf de overwinnaar is geweest, is niet een strijd tegen vleesch en bloed, maar tegen de geestelijke boosheden in de lucht, tegen de machten der duisternis, en de wapenen in dien strijd zijn geestelijke wapenen, het schild des geloofs en het zwaard van het Woord.

Lijnrecht in tegenstelling met Mohamed, die zijn volgelingen oproep, om door het zwaard de ongelovigen uit te roeien en het rijk van den Islam op aarde te stichten, heeft Christus gezegd, dat zijn Koninkrijk niet van deze wereld was, en toen Petrus het zwaard wilde trekken, om hem te verdedigen, hem gelast het zwaard in de schede te steken, omdat wie het zwaard neemt, door het zwaard zal vergaan. Het is dan ook een stultend misbruik, wanneer men het woord van Christus, dat hij gekomen is niet om vrede maar om het zwaard te brengen, in dien zin zou willen verstaan, dat het doel van Christus' komst op aarde was, om religieuze oorlogen en godsdienststrijden op aarde op te kneten, opdat door het geweld van 't zwaard zijn rijk uitgebreid en bevestigd zou worden. Gelijk Calvijn terecht heeft opgemerkt, duidt Christus met dit woord niet het doel van zijn komst aan, maar alleen wat het onvermijdelijk gevolg van zijn optreden zou wezen: dat Hij voor Israël en voor de volkeren tot een val en een opstanding zou zijn en dat de gezinnen, geslachten en volkeren verdeeld zouden worden door de groote, de allesbeheerschende vraag, wie voor en wie tegen hem is. Maar hoe diep Christus afkeerig was van elk oorlogsgeweld blijkt wel, waar hij zalig spreekt de *vredezaaiers* of, gelijk er eigenlijk staat, de *vredezaaiers* en zegt, dat de Gods kinderen zullen worden genaamd (Matth. 5 : 9). De vrucht van den Geest, dien hij uitstort, is *liefde en vrede* (Gal. 5 : 22) en de Apostelen roepen in Christus naam op, om toch den *vrede* na te jagen, niet alleen met onze Christenbroeders, maar met *alle menschen* (II Tim. 2 : 22 en Hebr. 12 : 14). Christus zelf

wordt door den Apostel Paulus *onze vrede* genoemd, niet alleen omdat hij ons met God verzoend heeft, maar ook omdat hij den middelmuur des afscheids tusschen de volkeren heeft weggebroken en de vijandschap die tusschen deze volkeren bestond, in zijn vleesch heeft niet gemaakt (Ef. 2 : 14, 15). Want in Christus is noch Jood noch Griek, noch Barbaar noch Scyth; het nationale verschil wordt hier in hoogere eenheid opgeheven; de haat en afkeer waarmede vroeger de volkeren tegen elkander optraden, maakt plaats voor het heilige gebod der liefde, dat ook tot de volkeren en natien wordt uitgestrekt. Want in Christus zijn zij allen één (Gal. 3 : 28, Col. 3 : 11).

Met de utopie van het pacifisme, dat 't voort van een volkerenbond, waardoor de oorlog voor goed zal worden onmogelijk gemaakt en de vrede op aarde heerschzucht zal, gaat de Schrift niet mede; zoólang er zonde op aarde is, zal ook de oorlog niet worden weggenomen, evenmin als de armoede en de krankheid, het lijden en de dood. Zelfs wijst de profetie er op, dat in het laatste der dagen de oorlogen en krijgen het schrikkelijkt zullen wezen en heel de menscheleke lijn der werking zal ondergaan. Eerst op de nieuwe aarde, die bij Christus' wederkomst ons zal geschonken worden, zal vrede en gerechtigheid heerschen; dan zal men op den berg des Heeren geen leed doen verkeeren en de luipaard bij den geitenbok nederliggen (Jes. 11 : 6). Voor deze aarde is dit ideaal niet weggelegd. En evenmin volgt uit het gebod der liefde, dat een Christen niet tot wettige verdediging van het vaderland het zwaard zou mogen voeren, zoals vroeger door de Anabaptisten en thans weer door de Tolstoënen wordt geleerd; want de Apostel heeft gezegd, dat God aan de Overheid het zwaard heeft gegeven; en waar veroveringszucht naar oorlogsgeweld grijpt, zou de Overheid haar roeping verzuken, wanneer zij geweld niet met geweld keerde. Niet de lafheid van hen, die, wanneer een roofzuchtige vijand het land binnenvalt, tusschen de stallingen blijven zitten, om naar de olatingen der kudden te hooren, maar de heldenmoed van hen, die hun ziel vermaad hebben ten dood om hun land te verdedigen, wordt in Gods Woord geprezen (Richt 5 : 16, 18).

Maar al kunnen we daarom met de utopie van het pacifisme niet meegaan en al keeren we ons tegen de weerstandsloosheid van het Anabaptisme, toch blijft de oorlog voor ons altoos een kwaad, dat om der zonde wil over ons is gekomen. In het Paradijs was geen oorlog denkbaar, en in den hemel zal het eens eeuwige vrede zijn. En het Kindeke in Bethlehem geboren, dat kwam om alle dingen in hemel en op aarde te verzoenen, is daarom de *Vredesvorst*.

Vandaar dat de schrikkelijheid van den oorlog, die thans reeds drie en een half jaar heeft geduurd en die niet alleen Europa, maar heel de wereld teistert, het hart van elk Christen te meer naar de komst van den vrede verlangen doet. Het engelienlijk van *vrede op aarde* vloekt met het roepen om voortzetting van den oorlog tot het bittere einde, al zou heel de menscheleke bij ten onder gaan. Elke stem, die bij de door oorlogswaanin verblinde volkeren, weer om vrede roept, een vrede door recht en gerechtigheid, vindt weerklank in ons hart. En we danken God, dat op dit Kerstfeest de eerste vredesordenhandelingen worden ingeleid. Er schuilt daarin voor ons een heerlijk symboliek. De eerste stap op den weg des vredes is daarmee gezet geworden. Er is althans een lichtstraal, die weer door de donkere schaduwen des doods heenbreekt. En al blijft in het Westen de hemel nog donker en grauw, vol zware oorlogswolken, het ex Oriente lux, uit het Oosten komt de dageraad, blijkt ook nu weer waar. Moge daarom op dit ons Kerstfeest de bede te vroeger opklommen, dat die vredesstemming tot alle volken moge doordringen. Dan zou het *vrede op aarde* bij een volgend Kerstfeest niet meer een schrilte wanklank, maar de jubeltoon van heel de menscheleke zijn.

Geestelijke belangen.

Niet ten onrechte wordt er over geklaagd, dat bij de regeling der distributie zoo sterk met de materiele en zoo weinig met de geestelijke belangen van ons volk gerekend wordt.

Toen wegens het gebrek aan kolen het lichtverbruik tot een minimum gereduceerd werd, werd terstond een gunstige uitzondering gemaakt voor de kofschuizen, voor de schouwburgen en andere publieke vermakelijkheden, maar de kerkgebouwen bleven 's avonds in donker zitten en de godsdiensttoefeningen moesten naar den middag worden verplaatst.

Thans, nu de winterkoude zich doet gevoelen en elk burger moeite heeft om met hem toegemeten rantsoen toe te komen, zorgt de distributie er voor, dat een extra-toelage wordt gegeven voor winkels, cafe's, bioscopen en theaters. Maar onze kerkgebouwen krijgen niets en de gemeente, die daar opgaat, kan den geheelen Zondag in de koude zitten.

Een koopman, die een winkel, een handelsman of advocaat, die een kantoor heeft, en een geneesheer, die een wachtkamer te verwarmen heeft, ontvangt een extra bono voor de brandstoffen. Maar onze predikanten, die zich hebben voor te bereiden voor hun predikatie en daarvoor de stilte van de studeerkamer zeker noodig hebben, kloppen tevergeefs bij de distributie aan om een extratoelage voor licht en verwarming. Er zijn loffelijke uitzonderingen. Het sociaal-democratische Zandam heeft ruimschoots voor de predikanten gezorgd. Maar regel

is, dat elk verzoek beleefd maar beaist wordt afgewezen.

Zeg nu, dat een predikant en een handeldsman niet geheel op één lijn staan, daar de laatste elken dag op zijn kantoor moet zitten, terwijl een predikant slechts twee dagen in de week behoeft te studeren en voorts een groot deel van zijn tijd buitenshuis zal doorbrengen door het bijwonen van vergaderingen, het houden van catechisaties en het doen van huisbezoek. Maar al zou daarin reden zijn om de toelage van een predikant geringer te stellen, is het billijk wanneer men hem *niet* geeft voor de verwarming van zijn studeervertrek?

Ontstaat zoo niet de indruk, alsof bij de heeren die deze distributie regelen, wel een warm hart wordt gevonden voor de publieke vermakelijkheden, voor de handels- en winkelstand, maar alleen voor de geestelijke belangen niet?

Geldbelegging.

Het bericht, dat de Russische regering alle staatschulden geannuleerd had — ook al is het later tegengesproken — heeft toch een ogenblik den schrik bij ons volk er in gegaagd. Indien het waar was, zou de financiële ramp ook niet te overzien zijn geweest. Meer dan een milliard van ons nationaal vermogen moet, naar men berekent, in deze stukken belegd zijn. En wanneer met één pennestreek heel dit bezit waardeloos was gemaakt, evenals dat in de dagen onzer voorouders met de Fransche assignaten is geschied, zou dit wel de grootste ramp wezen, die ons treffen kon. Vooral omdat de schade niet in de eerste plaats de groote kapitalisten zou treffen, maar de kleine renteniers, die leeft in deze effecten, die als de meest solide bekend stonden, hun gelden hadden belegd.

Maar al schijnt deze financiële ramp nog te zullen worden afgewend, toch mag de vraag wel gesteld, of hierin geen waarschuwing ligt voor ons volk. Geldhandel met het buitenland is altoos een zwak van de Nederlanders geweest. Voor eigen industrie en eigen onderneming was er vaak geen geld los te krijgen, maar wanneer het buitenland kwam om te leenen, gingen de beurzen terstond open. Hoeveel van ons nationaal vermogen is niet in Amerikaanse waarden verspeeld geworden. Al te gul van geven, zoodra het buitenlandse leeningen betrof, en wantrouwend en schrikt, zoodra het ondernemingen in ons eigen land aanging, dat is steeds de groote fout van ons Nederlandsche volk geweest.

Men name gelid dit ook — en daarom wijzen we op deze fout in ons kerkelijk blad — het beleggen van het geld in leeningen voor onze Kerken of Scholen. Dat zulk een Kerk of School bankroet is gegaan, hare schulden geweigerd heeft te betalen of hare leeningen geannuleerd heeft, kwam nog nooit voor. De renten werden altoos prompt betaald en de stukken op tijd uitgeloost en afgelost. Schade heeft niemand gehad, die in deze leeningen zijn geld belegde, want secuurder geldbelegging is er niet. En toch ziet men telkens, wanneer een Kerk of School geld noodig heeft voor den bouw van een Kerk of Schoolgebouw, hoeveel moeite het kost dat geld te krijgen. Er moet om gebiddeld en gesoebat worden. En wie een aandeel neemt, doet het haast, alsof hij een aalmoes aan de Kerk of School schonk. Terwijl men van het kapitaal, dat men heeft verdiend, duizenden in buitenlandse leeningen steekt, waarvan het crediet somkeer twijfelachtig is, aarzelt men om zelfs een honderd gulden in een kerkelijke leening te steken.

Wat Haggai zeide van het ontvangen van het loon in een doorgeboorden buidel, omdat men wel voor zich zelf gewelfde huizen bouwde, maar het huis Gods woest liet, heeft zijne betekenis ook voor onze dagen niet verloren.

Het nieuwe gravamen.

Het gravamen, dat Dr. C. M. Buizer, lid der Gereformeerde Kerk te Middelburg, bij den Kerkeraad aldaar heeft ingediend, en dat nu naar de Classis zal worden gezonden, luidt aldus:

„Als belijgend lid van de Gereformeerde Kerk te Middelburg acht ik mij verplicht een bezwaar, dat bij mij gerezen is tegen art. 27—30 van onze Belijdenis, ter Uwer kennis te brengen.

Toen ik als dooplid der Nederlandsche Hervormde Kerk door openbare belijdenis overging tot de Gereformeerde Kerk, meende ik, zooals mij geleerd was, daarmee over te gaan tot de kerk, die de zuiverste openbaring is van het lichaam van Christus. Ook daarna hoorde ik in den kring der Gereformeerde kerken steeds uitspreken, dat er onderscheid gemaakt moet worden tusschen de kerk als vergadering der geloovigen in den zin van antwoord 45 (en 55a) van den catechismus, en de kerk als instituut; dat de zaligheid dus niet, — zooals de Roomschen leeren — aan het lidmaatschap eener geïnstitueerde kerk gebonden is; en dat men moet erkennen een pluraliteit van geïnstitueerde kerken, waaronder dan de Gereformeerde in belijdenis, kerkenorde en handhaving der lichte het zuiverste is.

Zoover ik mij herinner, hoorde ik van gemeentelid bezwaar tegen deze opvattingen, zoolang ze gebruikt werden b.v. om de Gereformeerde kerk te ontsien van de der Roomschen scherp te scheiden, en zoolang de nadruk gelegd werd op het woord „geïnstitueerd“ en dit voor Gereformeerde gevoelens in de Hervormde kerk bewegden, en aansporing was tot aansluiting aan de Gereformeerde Kerk. Zoodra echter de nadruk gelegd werd op de keuzijde van genoemde opvattingen, dat n.l. aan de kerken van mindere zuiverheid en van min vaste formatie de eerezaam kerken niet mag onthouden worden en derhalve de beoefening van de gemeenschap der heiligen ook tot hun leden uitgebreid moet worden; en vooral zoodra dit laatste in praktijk gebracht werd, verheven zich de stemmen van hen, die weifelden, bezwaar

maaken of rechtstreeks veroordeelden. Zoo is h.v. bij de bespreking van de vraag, of een Gereformeerde student lid van de Nederlandsche Christen-Studenten-Vereeniging behoort te zijn, door overigens onverschillig Gereformeerden, die meening uitgesproken, dat met Eihischen geen gemeenschap op het gebied der religie, met name geen bidden, mogelijk is.

Op dien grond reeds — afgedacht van praktische bezwaren, die hier niet ter zake doen — achtte men dat een Gereformeerde geen lid mag zijn van deze vereeniging, die een religieus doel heeft en waartoe ook studenten van andere richting, o. a. een groot aantal Eihischen, behooren.

In verband met deze kwestie werd de Belijdenis nog niet uitdrukkelijk genoemd. Wel was dit het geval bij wat in verschillende Gereformeerde Kerkborden geschreven is over het optreden van de Netelenbos op de Algemeene Predikantenvergadering van 18 April j.l. te Utrecht. In verband met het voorgaande wil ik twee dingen op den voorgrond brengen: Genoemde vergadering komt samen onder het wachtwoord, dat er geloofsgemeenschap mogelijk is bij verschil van dogmatische overtuiging, en had Dr. N. uitgenoodigd in haar midden een getuigenis te geven van zijn geloof in Jezus Christus. Het feit nu alleen van zijn optreden in dien kring, afgedacht van wat hij daar sprak, is door Gereformeerden openlijk afgekeurd. Dr. N. deed voorts niet alsof hij daar getuigde voor met „heidens en tollenaars“ gelijkstand, maar zocht door positie te nemen in de Christusverering der geloovigen geestelijke aanspraak te krijgen met zooveel en er onder die bonte schare door den levensbond des geloofs met Christus verbonden waren. Dit zoeken ook wordt geacht tegen de Gereformeerde lijn in te gaan. De waarheid, dat geloofsgemeenschap mogelijk is bij verschil van dogmatische overtuiging, duikt men blijkbaar onder Gereformeerden niet algemeen en openlijk beuimen.

Was het nu bij verschil van lozich gebleven, er zou voor mij geen aanleiding geweest zijn tot indiening van een gravamen; maar de bestrijding van Dr. N. nam hier en daar het karakter aan van een beschuldiging van ontroef aan de Belijdenis. Dit bracht mij er toe ons belijdenis, in het bijzonder art. 27—30, niet dat oogenpunt te onderzoeken. In de vier genoemde artikelen wordt blijkbaar over één en dezelfde kerk gesproken. Daarvan wordt in art. 27 een lichte gegeven, welke overeenkomt met die van antwoord 54 van den Catechismus. In art. 28 is echter sprake van de tucht, in art. 29 a.n. van de sacramenten, in art. 30 van dienaars, opweisers en diakenen, wat wijst op de kerk als instituut. De belijdenis maakt dus geen onderscheid tusschen de kerk als vergadering der geloovigen naar art. 54 van den Catechismus, en als instituut, maar kent één kerkbegrip, dat deze beide insluit. Van die kerk nu wordt in art. 27 gezegd, dat zij eenig is, in art. 28, dat er buiten haar geen zaligheid is, en in art. 29, dat zij de ware kerk is. Wanneer we deze belijdenis van onze vaderen overnemen, beteekent dat dus m. i., dat wij belijden een geïnstitueerde kerk, die de enige, ware kerk is, waarbuiten geen zaligheid is; en die eenige ware kerk moet dan voor onze tijd natuurlijk zijn onze Gereformeerde kerk. Dan is er niet pluraliteit, niet veelheid van ware kerken, maar slechts een tweedheid: de ware en de valsche kerk, en moet die tweedheid door gereformeerde leeren gepredikt en door alle gereformeerden beliden worden. Dan is er voor wie b.v. in het aink der niverkiering niet met onze belijdenis instemt en standvastig weigert zich bij de ware, d. i. bij de gereformeerde kerk te voegen, consequent genomen, geen zaligheid, en is er met hem geen gemeenschap der heiligen mogelijk. En is zoo iemand lid onzer kerk, dan moet ten slotte het barmhertig over hem uitspreken worden, dat behoudens betrouwen en bekeering, tegelijk uitsluit van de geïnstitueerde kerk (doot wering van de sacramenten) en van de gemeenschap van Christus.

Tegen den hiervoor omschreven belijdenisinhoud en de daaruit voortvloeiende consequenties voor de toepassing der kerkelijke tucht acht ik mij om des gewetens wille verplicht bezwaar in te brengen, wij zij m. i. in strijd in met den geest van Christus en weigert de leidingen Gods met Zijn (algemeen) kerk te erkennen.

Deze verklaring stel ik in uw handen met het verzoek, in de eerste plaats mijn bezwaar ontvankelijk te willen verklaren, opdat ik niet een vrij geweten lid van onze kerk kan blijven, en deze zaak vrij en open bespreken kan worden, ten einde een beslissing onzer kerken voor te bereiden; en in de tweede plaats de noodige stappen te willen doen, opdat mijn bezwaar voor de Synode onzer kerken gebrecht worde, en deze daarover oordeelen moge. Ten slotte verklaar ik mij ten allen tijde bereid van dit mijn gevoelen desgetraagd nader rekenenschap te geven.

Zeker is het bevreemdend, dat een lid onzer Gereformeerde Kerken, die een gravamen heeft tegen enkele Artikelen onzer Belijdenis en dit gravamen indient bij de Kerkelijke vergaderingen, dit reeds thans publiek maakt, en nog vreemder dat dit gravamen ook ter publicatie gezonden werd naar de liberale pers.

Hoogen indruk van den ernst van dit optreden geeft dit laatste feit zeker niet. Veelmeer wekt het den schijn, alsof Dr. Buizer vooral in deze liberale kringen waardeering verwacht voor de breedheid van zijn religieus standpunt.

Natuurlijk zal dit gravamen wel langs kerkelijken weg op onze Generale Synode komen en daar behandeld worden. Dat dit gravamen gegrond zal worden bevonden en de Synode daarom tot een wijziging van deze Artikelen der Confessie zal overgaan, betwijfelen we. Dr. Buizer, aan wiens eerlijkheid van bedoeling met dit gravamen we geen ogenblik twijfelen, heeft blijkbaar zich te veel laten leiden door allerlei persoonlijke quaesties. Zoo heeft hij de artikelen van onze Belijdenis, in plaats van ze kalm en rustig te beschouwen en ze dan te toetsen aan Gods Woord, opgevat in een zin en betekenis, die nooit door onze vaderen daaraan gehecht is, en er consequenties uit getrokken, die zeker door niemand hunner zouden gedeeld zijn. Juist dit toont, dat zijne opvatting van deze artikelen niet juist is. En daarmee valt tevens de grond voor dit gravamen zelf weg. Want de bedenkingen door hem ingebracht, raken feitelijk niet deze artikelen, maar de onjuiste exegese, die Dr. Buizer aan deze artikelen geeft. Natuurlijk is het de vraag niet, of deze artikelen, wanneer wij ze zouden formuleren, niet wellicht anders zouden uitgedrukt worden. Maar wat Dr. Buizer